

BALIK VE AYNA

Zeynep Sati Yalçın

■ Irmağın kenarındaki vapurdan kafede Sait Faik'i düşünerek çayımı yudumlarken ne zaman suya yarım gözle baksam suyun kıpırtıları içinde gidiyormuşuz yanılgısını yaşıyorum. Bu his hoşuma gidiyor. Yanılgılar dünyasındaki bu türden yanılmaları seviyorum ve bile bile yanılgılara teslim oluyorum.

Karşıda, dağların koynundaki mağaralara bakıyorum. Platon'un elleri kolları zincirlerle bağlı olduğu hâlde duvardaki gölgeleri izleyen insanlarını düşünüyorum. Oturduğum masanın başında ellerimi, kollarımı, ayaklarımı, boynumu, çenemi hareket ettirip özgürlüğümü kanıtliyorum kendime. Su, zaman gibi akıp gidiyor yanımdan; eğilip bir avuç su alıyorum ırmaktan, birkaç damlasından başkası parmaklarımın arasından sıyrılıp geri karışıyor ırmağa. Kalan ıslaklıksa birazdan buhar olup gidecek.

Vapur kalabalıklaştınca, çayımı yudumlayıp kalktım yanılgılar kafesinden.

Irmağın sığ yanında, caddeye doğru yükselen duvarın yakınında kocaman bir taş vardı eskiden. Lisedeyken, kızlarla konuşa gülüşe okuldan gelirken ara sıra uğradığım taş. Bunca yıl varlığını unuttuğum ve şimdi birdenbire aklıma düşen taş ada yerinde midir acaba?

Belki bir öykü yakalarım akıp giden zamanın içinden.

Duvarlar eskisi gibi alçacık değil, ırmağın parlak elmas rengi de yok artık. Cılız, bulanık, sığ. Lisedeyken nasıl korkardım küçük çavlanlar oluşturarak köpürüp coşarak akışından. Sokakların, evlerin içine az mı taşmıştı bahar yağmurlarında gürül gürül akarken. Irmağa ne zaman baksam korkudan gelen hazzı yaşıyordum köprülerin üzerinde. Korkunç olanın uzağında durmakla güvende olmanın verdiği o vahşi tat...

Cadde kaldırımlarında aralıklı yerleştirilen bankların, büfelerin, mısırcıların önünden geçtim, eski benliğin, saflığın, ergenliğin kimliğiyle. Mekân, ana dokularını korusa da zaman içinde yenilenip değişmiş. Ben de öyle. Şimdi ikimizde de başka bir bilinç hâli var. Bilmenin elim kaygısı.

Irmakla bütünleşerek geçip giden zamanın üzerimizdeki aşınmış dağılıp gitmeye hazır tortusuyla kaplıyız. Şehrim ve ben birbirimizin yerine geçiyoruz. Soruları soran o, düşünen ben. Sessiz bir uyum bu.

İçimde on altı yaşın saflığıyla duvardan aşağıya eğildim. Koca taş bütün azametiyle orada işte. Sırtını duvara verdin mi önünde akan su bir deniz, taşsa bir ada olurdu. Benzetiş değildi, öyleydi. Kaç kez taş duvardan inip suyun köpür-tülü sesinde taş adamda oturup ağlamıştım!

Neye?

Bir türlü anlam veremediğim hayata.

İki arkadaşlık, kitaplar, defterler, kalemler, göz kalemi, ayna, yedek naylon çorap, yedek toka ve peçeteyle tika basa dolu sırt çantalarımızla ancak ayakta durarak sığabildiğimiz taşın üstünde durur bakardık ırmağa. Baharda boz bulanık, yazın berrak akışında korkunun ürpertisini duya duya mavi tükenmez kalemlerle yazılmış mektuplar atardık bilinmeyen alıcıya. Belki balıklara yem olmuştur ya da eriyip gitmiştir köpüklerin arasında.

Közde kızaran mısırın kokusu, dondurmanın aroması, çocuk sesleri, araba homurtuları, karşıdaki camiden yükselen ezan sesi, kuşların kanat tıptırtısı iç içe geçmiş bir bütün hâlinde ama yine de varlığını ayrıştırarak kendi biricikliğinde kuşatıyor bilincimi.

Yanmaya dönmüş bir mısır aldım. Mısırcı güler yüzle, şen şakrak anlatıyor mısır bahçesini, mısırlarının doğallığını. Akıllı kızından bahsediyor bir ara, öğretmeninin övgüsünden. Kızıl sakallarının arasından yumuşayarak çıkan sesinde, kelimelerinin anlamında çok sevilmiş bir kız çocuğu beliriyor zihnimde. Sevilmenin verdiği bıcır bıcırlıkla babası gibi kömür gözleri ve iki kuyruk bağlanmış sarı ipek saçlarıyla mangalın çevresinde biçimleniyor.

Kendi kabuğuyla paketlenmiş mısırimla düz betondan yapılmış duvarın yanındaki rampadan indim. Su o kadar çekilmiş ki, beton duvarın set olmasına gerek kalmadığından merdiven bile yapılmış ırmağın içine doğru. Ada saydığımız taş, ırmak, yol, duvar aynı ama değil gibi. Ya ben?

Mısır tam istediğim gibi közlenmiş. Bir ısırık alıp yürüdüm merdivenden. Alçacık set duvarını aşip taş adanın yanına vardım. Eskiden taşla duvar arası suyla kaplıydı, atlayıp çıkardık üstüne. Şimdi aradaki çamurlu alana basıp çıkabilirim taşla. Benden önce birisi taşı kapmış, elinde oltasıyla oturuyordu. Bu sığ sularda balık mı olur, eskiden olsa neyse... demek geçti içimden, diyemedim.

Taşın tam ortasına bağdaş kurmuş hem de. Belki kıyısında ayakta durabilirim. Oysa istediğim bu değil, tek başıma ben oturacaktım orada.

Oltasını yanına bırakıp ayağa kalktı. Taşa çıkıp çıkmamak arasında kısa bir tereddüt yaşadım. Kim bilir kimdi? İlk gençliğimin mekânında eski benle buluşmak istediğimi nasıl anlatabilirdim ki saçma bir şekilde bu tuhaf yerde balık tutmaya çalışan adama? Yanlış anlamalara teşnedir çoğu insan, ya o da onlardan biriye?

Orta boylarda, kasketli, esmerliğini ellerinden belli eden adam yüzünü bana dönmediği için hatlarının bana vereceği kalıp tanımlara ulaşamıyorum. Profilden düzgün burnu, çıkık çenesi seçiliyor. Gölgesi, taşın üstünden ayakucundan başlayıp ırmağın içine doğru uzuyor. Oltanın gölgesi daha uzaklardaymış gibi görünüyor.

İlk gençliğimin korkularını, kederlerini, umut ve sevinçlerini yeniden yaşamak için düşlediğim alan işgal edilmiş. Oysa eskiden kimsenin ilgisini çekmezdi taş. Balık tutanlar, köprülerden birinin üstünde durur ırmağın tam ortasına, akışa atarlardı oltalarını. Şimdi bu sığ kalmış yerde balık tutacağına inanan biri vardı. İçimden kızıp durdum adama, “Çekilip gitsene be adam!” diyordum umutsuzca. Dönüp gitsem... Belki bir daha kısmet olmayacak gelmek, gelsem de aynı ruh hâlinde olmayacağım. Zaman ırmakla birlikte daralarak akıp gidiyordu.

“Buraların bir hikâyesi var.” dedi adam bana bakmadan. Sanki sürekli oltaya bakınca muhakkak balık gelecekmiş gibi pür dikkat ırmakla oltanın buluştuğu noktaya bakıyordu. Konuyla ilgileneneğimi nereden çıkardıysa... Gerçi öykü benim işimdi, ama o bunu bilmiyor. Rast gele diye bir laf attı ortaya. Cevap vermedim, onun pür dikkat oltaya odaklanmış hâlini izliyordum.

İrmağın öte yakasında kafeye, restorana, otele, motele dönüştürülmüş tarihi evlerin pencerelerinden uçuşan tüller evlerden birinin içindeki “ah bu gönül şarkısı”nı savuruyordu bize doğru.

Şarkıyı o da duyuyor mudur diye baktım, aynı dikkatle oltanın suya saplandığı noktaya bakıyordu. Suda küçücük bir kıpırtı olsa dünyalar onun olacaktı gibiydi ırmaktan beklentisi. Şarkıyı istemsizce mırıldanmaya başladım, lisedeki korumuzda bu şarkıyı solo söylemişim utana sıkıla.

Hayalimi böldüğü gibi şarkımı da böldü, Ferhat’la Şirin burada sahiden yaşadılar biliyor musunuz?

Tereciye tere satmak deyimini bizzat yaşıyordum şimdi.

“Elbette biliyorum, ben buralıyım.” dedim gülerek.

Hikâyesini biliyorsunuzdur o zaman, dedi.

Cevap vermek yerine kafamı salladım. Oltasını çekip gitse de taş ada bana kalısa diye geçiriyordum içimden yine. Bir karışlık suda balık mı olurdu? Boşa bekliyor, yerimi işgal ediyordu.

O zaman bilmediğiniz bir hikâye anlatayım, dedi. Cevap vermeme fırsat vermeden, “Şu karşıdaki mağarayı biliyor musunuz?” diye sordu.

Bana bir hikâye anlatmadan taşımı terk etmeyeceği belliydi, benim de inatla

ona hikâye anlattırmayacağımı.

“Bilmez miyim, Aynalı Mağara orası.” dedim. Evlerin ardında göğe doğru uzayan mor dağların kalbinin ortasında bir pencere gibi açılmış mağaraya bakarak.

O, derin derin nefes alıp verdi; nefes kıpırtısı da olmasa heykel zannedilecek donmuşlukla balık bekliyordu. Başka yerde başka bir şey yani makul şeyler bekleseydi, zamane ermişlerinden biri derdim. Ama o, olmayacak yerde olta atmış, balık bekliyordu, böyle ermiş mi olurdu... Aniden kaybolacağını belli etmemek için yavaşlayan zaman misali adamın sudaki gölgesi gittikçe uzuyor, uzuyor, uzuyordu. Güneş batmazsa karşı kıyıya kadar varabilir. Alnından iki damla ter, işçilerin emek yaldızı gibi burnuna doğru sızıyordu.

Güzelce Kız Mağarası’dır aslı, dedi, kendinden emin ve anlatmaya hazır.

Yo, dedim, siz yanlış biliyorsunuz, Aynalı Mağara’dır, öyle derler, yazılı kaynaklarda da öyle geçer.

Çıktınız mı hiç oraya?

Yıllar önce bir kez çıkmıştım.

Ayna veya öyle yakıştırmalar için benzeri bir şey var mıydı?

Yoktu. Ama... Güzel bir kız da yoktu, dedim onun tuhaf mantığına gülererek.

Belki vardır, nereden biliyorsunuz? Siz görmeyince yok sayılmaz.

Yıllar önce çıkmıştım, dedim tekrar, gerçekten yoktu.

Hatıralarımın içinde bir karıncalanma oldu, acaba var mıydı? Adam doğru söylüyordu, ben görmeyince yok sayılmazdı.

Madem varlığının hikâyesini merak etmiyorsunuz, o zaman siz yokluğunun hikâyesini anlatın, dedi.

Varlığın hikâyesi kolaydı da yokluğun hikâyesi nasıl anlatılırdı ki...

Tekrar mor dağlara, dağların bağrından şehri süzen mağaraya döndüm.

Pencerenin altına gelmiş, adımı çağırıyordu Hüma. Güneş yeni doğmuştu, mutfağın çilli betonuna, halının saçaklarına vurmuştu altın kılıçlarını. Kimse uyanmadan çıkabilirsem okul başlamadan Aynalı Mağara’yı gezecektik. Okul sonrası gezemezdik, çıkış saatimiz belliydi, yol süresi belliydi, evdekiler büyüklük etmiş on, on beş dakikalık da ilave oyalanma süresi tanımışlardı. Bu süreyi aştım mı soru yağmuruna tutulmam kaçınılmazdı. Dar zamanımı ancak koşarak genişletirdim, Hüma da benim için bana uyardı.

Formamı giymiş, hazır ve nazır bekliyordum zaten. Hüma’nın sesini duyacaklar, bu saatte Hüma’nın ne işi var burada, diyecekler diye ödüm kopuyordu. Ayaklarımın ucuna basarak kapıyı arkamdan çektim. Aman Allah’ım her şey nasıl güzeldi, nasıl büyüleyiciydi! Hiç bu saatte dışarıyı görmemiştim. Vaktin bütün güzelliği yayılmıştı sokaklara, evlerin çatılarına, kaldırımlara, ağaçlara, kuşlara...

Geniş yollardan dar yollara, oradan kayalıklara, dik yamaçlara uzanan yolları keçi gibi tırmandık. Rastladığımız çiçeklerin büyüüne kapıldık kimi zaman, okul olmasaydı şimdi her birine hakkı olan zamanı ayırır eğilip okşar, koklardık tek tek.

Sahiden bir ayna var mıydı Aynalı Mağara’da? Formalarımızdaki ıslaklık, gömleğimizdeki terin tuz izleri yayılıyordu gittikçe, ama bunu önemsemiyorduk. Nihayet mağaranın önündeydik. Basamağı atlayıp içeriye girdiğimizde şaşırıp kaldık, oda büyüklüğündeki mağarada ne ayna vardı ne bir eşya.

“Güzелce Kız, o kadar güzeldir ki görenler dayanamaz, yıldırım düşmüş gibi kendilerinden geçerlermiş. Bu yüzden genç kız, hep peçeli gezer, güzel yüzünü kimseye gösteremezmiş...” diye ballandıra ballandıra mağaranın efsanesini anlatıyordu Hüma. En sıradan olayları bile öyle heyecanlı mimiklerle anlatırdı ki, onu dinlerken sanırdınız ki dünyanın en ilginç olayını anlatıyor. Efsaneyi dinlerken bu küçücük odada bir kızın dolaştığını görüyordum. Üstünde uzun dantelli elbisesi, yüzünde peçesiyle etrafımızda dolanıp duruyordu. Ne zaman bir şey soracak gibi olsam arkasını dönüyordu. Birden kol saatine bakıp, “Hadi ancak gideriz, ders var, koş!” diyerek kolumdan çekti. Bir türlü sormadığım sorularımı içimde saklayarak basamaktan atladım.

“Hani burada ayna falan yok Hüma!” dedim mağaraya geri dönerek. Kıza bir ayna bırakmak istiyordum. Çantamdaki minik, yuvarlak aynamı çıkarıp duvara yapıştırdım. Kız kendisine bakıp nasıl bir yüzü olduğunu, başkalarında nasıl bir etki bıraktığını görürdü.

Kayalardan, patikalardan kayarak inerken Hüma ayna bırakma fikrime gülüyor, “İnsan kendisini başkasının gözüyle göremez ki, delisin sen!” diyordu. Üzülmüştüm doğrusu, insanın başkasına nasıl göründüğünü anlamasının bir yolu olmalıydı.

“Ne malum, belki de kız çok çirkindi de ondan peçe takıyordu, görenler güzelliğinden değil çirkinliğinden çarpılıyordu. İyi ettin de ayna bıraktın, anlasın nasıl biri olduğunu. Kral kızı ya hani, çirkinliği konduramazlar da güzelliğini abartırlar.” diye kıza veryansın ediyordu.

Kızın adına ezildiğimi hissettim. Birinin hakkında kötü konuşulunca anında içim ezilir benim. Zaten hemen, acaba bizi duydu mu, diye dönüp arkama baktım, seslerin aşağıdan yukarıya doğru gittiğini Hüma söylemişti, “Işık yuvarıdan aşağıya, ses aşağıdan yukarıyadır.” demişti de o zamandan beri sesli dua etmeye başlamıştım. Bu ilginç fikirler Hüma’nın aklına nereden gelirdi bir türlü anlamazdım ama öyle kanıksamıştım ki şaşırmazdım da.

Aceleden ellerimiz çiziliyor, çoraplarımız kaçıyor, formamıza dikenler kuru otlar yapışıyordu.

Yola iner inmez otlarımızı çöplerimizi temizledik, koşarak okula vardık. Tam vaktinde o sınıfına gitti, ben sınıfıma girdim. Hiçbir derse kendimi veremedim, aklım Aynalı Mağara’daydı. Hocaların görmediği zamanlarda gizli gizli peçeli kıza mektup yazdım. Hüma’nın aslında çok iyi biri olduğunu, sözlerin-

den alınmaması gerektiğini yazdım. Orada nasıl yaşadığını, hediye ettiğim aynamı beğenip beğenmediğini sordum. Eğer bir gün bana mektup yazarsa mağaranın karşısındaki taş adaya bırakabileceğini ekledim.

Son ders bitince Hüma'yla buluştuk, taş adada biraz vakit geçirebilmek için koşarcasına gidiyorduk. Taşımın üstüne çıkar çıkmaz karşıya bakarak mektubumu suya attım. Bu sefer kime mektup yazdığımı soran Hüma'ya, "Aynalı Mağara'daki kıza yazdım." dedim. Onun adına özür dilediğimi söylemedim.

"Ben yine aynı denizciye yazdım." dedi. Sonra mağaradan yüzümüze doğru akan ışık yansımasını gösterdi, "Bak, senin aynayla sana haber gönderiyor yeni arkadaşın!" dedi. Ardından saatine bakarak kolumdan çekti, "Geç kalırsan seninkiler canına okur!" dedi. Mağaradan yansıyan ışığa doğru el salladım. Taş adadan atladık, kaldırıma çıkınca yine koşarak eve gittik. Bahçe kapısında ayrılınca ter içindeydik.

Yüzüme sıçrayan serin suyla ferahladım. Oltanın ucunda iri bir balık ışıltılı sularını saçarak çırpınıp duruyordu. Bir heykel gibi kımlıtsızca ırmağa odaklanıp beni dinleyen adamın yüz hatları yumuşamıştı, nihayet gülüyordu.

Hava kararmaya durmuştu. Balığı yanındaki yoğurt kovasına atıp kapağını örttü. Ben de not defterimi kapatıp kalemle birlikte çantama yerleştirdim.

"Hüma hâlâ burada mı yaşıyor?" diye sordu oltasını toparlarken.

Bir denizciyle evlenip gitti, dedim.

Mektuplar yerine ulaştı yani, diye güldü.

Adamın silüeti karanlığa karışmaya başlarken, balığı geri ırmağa atmasını rica ettim. Aynı mimiksiz yüzle cevap veriyor ve yüzüme hiç bakmıyordu.

"Siz öykünüzü atarsanız ırmağa ben de balığımı atarım. Sonuçta ikimiz de uzun süre sabırla bekledik istediğimiz şey için." dedi.

Ne balıktan ne de öykümden vazgeçebildim. Mağaraya döndüm yüzümü, kaç kez mektup yazıp ırmağa verdiğim ve yüzünü hiç görmediğim eski arkadaşımın bir işaret bekledim.

Alaca karanlıkta bir şavkıma yaladı geçti yüzümü.

Daha fazla düşünmeye hacet yoktu, defterimi çıkarıp hızlıca öykümü okudum, sonra da mektuplarımı atar gibi ırmağa attım. Suyun içinde yumuşayan sayfaları, dağılan yazıları görebiliyordum. Adam da kovayı açıp balığı sevdi, "Çok kısmetlisin çok!" dedi, sonra da kovayı ırmağa boşalttı. Suya düşerken balığın yüzgeçleri kanat gibi açılmıştı.

Balık da defter de çok geçmeden gözden kayboldu.

Irmağın üzerine lambaların ışıkları vuruyor, su yakamozlanmışçasına titreşiyordu.

Taş adadan kaldırıma çıkınca hüznü bir tebessümle vedalaştık.